

КЕНДИР ВЕНЕЦІАНСЬКИЙ

(підвиди: **К. САРМАТСЬКИЙ, К. КРИМСЬКИЙ, К. РУСАНОВА**)

Trachomitum venetum (L.) Woodson subsp. *sarmatiense* (Woodson) Avetisjan

T. venetum subsp. *tauricum* (Pobed.) Greuter et Burdet

T. venetum subsp. *russanovii* (Pobed.) Yena et Moysienko

Родина Барвинкові – *Аросунасеае*

Наукове значення. Рідкісний диз'юнктивно поширений вид з трьома підвидами, два з яких є локальними ендеміками.

Практичне значення. Протиерозійне, декоративне, лікарське, дає волокно.

Статус. I категорія.

Географічне поширення. К. сарматський: приморські регіони України, Болгарії, Туреччини, Росії (до Заволжя) та Закавказзя; к. кримський та к. Русанова – локальні українські ендеміки.

Поширення в Україні. К. сарматський: Узбережжя Чорного та Азовського морів. *Адм. область*: Од, Мк, Хс, Дц, Кр; к. кримський: берег Чорного моря, що прилягає з півдня до мису Іллі поблизу міста Феодосія та на верхівці бухти Тихої (Кр); к. Русанова: о-в Джарилгач в Каркінітській затоці Чорного моря (Хс).

Загальна біоморфологічна характеристика. К. сарматський: багаторічна кореневищна трав'яниста рослина 0,5-1,2 м заввишки. Листки супротивні, темно-зелені, вузько яйцеподібні до ланцетних, із закругленою основою і гострокінцевою верхівкою, 3,5–6,5 см завдовжки і 0,9-1,8 см завширшки. Суцвіття верхівкова волоть. Віночок 5-8 мм завдовжки, рожево-бузковий, зрослопелюстковий, дзвоникуватий. Чашечка зрослолисточкова, п'ятироздільна з яйцеподібними лопатями о притуплених чи гострих верхівках, складає до 1/5-1/4 довжини віночку. Цвіте в липні-серпні. Плід - подвійна лінійна листянка 10-18 см; плодоносить у вересні. Розмножується насінням та кореневищем, утворює рясні зарості. Ксеромезофіт, екоотопічний патієнт.

К. кримський відрізняється листками світло-зеленими, вузько еліптичними до ланцетних, з клиноподібною основою і гострокінцевою верхівкою, чашечкою з ланцетними лопатями о загострених верхівках, яка складає до 1/3-1/2 довжини віночка.

К. Русанова відрізняється листками темнозеленими, з червонуватим відтінком, від яйцеподібних до вузькояйцеподібних, з заокругленою, або ширококлиновидною основою та тупою гострокінцевою верхівкою, чашечкою з яйцеподібними тупими зубцями.

Умови місцезростання. Середньозаплавні рівнинні ділянки у гирлах річок, балок, морські пляжі з гальки і піску, глинясті береги. Флористичне оточення збіднене, зустрічаються *Aster tripolium* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Lactuca tatarica* (L.) С.А.Меу. та випадкові рудеральні рослини.

Чисельність та структура популяцій. Таксони трапляються дуже рідко, формують розрізнені зарості і не бувають домінантами угруповань. К. кримський формує зарості на протязі біля 1 км з 20-30 раметів (приблизно 1000 пагонів).

Причини зміни чисельності. Низька здатність до насінневого розмноження, морська абразія, що приводить до руйнування берегу й механічного знищення рослин, стихійна рекреація і будівля. Додаткова уразливість походить саме з одновимірного характеру ареалу виду.

Заходи охорони. К. сарматський охороняється в Дунайському (Од) та Чорноморському (Мк, Хс) біосферних заповідниках, а також в заказнику "Новий Світ" (Кр); к. Русанова охороняється в заказнику "Джарилгацький" (Хс). К. кримський не охороняється, треба організувати заказник на мисі Іллі та в бухті Тихій; спроби його культивування успішні, необхідно створити запасні штучні посадки; внесений до Європейського червоного списку (1991).

Джерела інформації

Биоразнообразие Джарылгача: современное состояние и пути сохранения / Науч. ред. Т. И. Котенко, Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – Вестн. зоологии. – 2000. – Спец. вып. – 240 с.

Бойко М. Ф., Подгайний М. М. Червоний список Херсонської області: Рідкісні та зникаючі види рослин, грибів та тварин. – Херсон, 2002. – 32 с.

Дубына Д. В., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Плавни Причерноморья. – Киев: Наукова думка, 1989. – 272 с.

Ена А. В. Аннотированный чеклист эндемиков флоры Крыма // Укр. ботан. журн. – 2001. – Т. 58, № 6. – С. 667-677.

Ена А. В. О двух узких эндемиках флоры Крыма из окрестностей г. Феодосия // Тр. Никитского ботан. сада. – 2001. – Т. 120. – С.86-92.

Ена Ан. В., Свирич С. А. Находка второй популяции кендыря крымского – локального эндемика флоры Крыма // Природа. – Симферополь, 2008, № 3-4. – С. 37.

Ена Ан. В., Терещенко А. В. Кендырь сарматский. К. крымский // Природа. – Симферополь, 1997, № 3-4. – С. 34.

Yena A. V., Moysienko I. I. *Trachomitum venetum* subsp. *russanovii* (Pobed.) Yena & Moysienko, comb. & stat. nov. / Greuter W. & Raus Th. (ed.). Med-Checklist Notulae, 26 // Willdenowia. – 2007. – № 37. – P. 435.

А. В. Єна, І. І. Мойсієнко